

BOEK BESPREKING

Prof. Dr. Wilhelm Balters. *Aus der Praxis der Konservierenden Zahnheilkunde*. Uitgave: Meusser, Berlijn, 1933.

„De pulpitis van de praktijk verschilt vaak wel van die uit het leerboek en de therapie in de praktijk eischt meer verscheidenheid in behandeling dan de eenvoud van het leerboek het doet voorkomen.”

Met deze aanhaling uit het voorwoord is de reden van bestaan en ontstaan van dezen „raadgever en wegwijzer” (zooals op het titelblad staat aangegeven) reeds voor een goed deel onthuld. De schrijver haast zich om te verklaren, dat dit werkje geen leerboek wil zijn, doch alleen „eenige ervaringen en resultaten van praktisch onderzoek weergeeft”, de succesvolle uitoefening van de conserveerende praktijk betreffende. Dit laatste eischt nu eenmaal heel wat meer en nog iets anders dan kennis en ijver, op jacht naar een uiteindelijk goed resultaat. De gewaarwordingen, die de patient daarbij ondervindt zijn voor hem vaak van meer belang van de verrichtingen zelf en met zijn gerechtvaardigde aanspraken op een „schonende” behandeling, moet in de eerste plaats rekening gehouden worden. Het is de taak van den vaardigen practicus om pijn en lasten zonder, althans met een minimum gevoeligheid op te heffen, maar de studieboeken is daar blijkbaar weinig aan gelegen. Is de pulpa gecauteriseerd dan kan zij na 24-48 uur, resp. 4-5 dagen verwijderd worden. „Men verwijdert de arseeninlage en boort de kroonpulpa weg”, zegt laconiek het leerboek. Wat er komt kijken om dit op zachtzinnige wijze uit te voeren en waarom de practicus niet zoo „männlich vorgehen” kan als de geleerde schrijver met de pen, wordt door Prof. Balters uitvoerig verklaard. Van zijn raadgevingen, die zich uitstrekken over het geheele praktische terrein der conserveerende tandheilkunde, is een derde deel gewijd aan de behandeling der ontstoken pulpa en van het wortelkanaal, waarbij de verschillende moeilijkheden en verrassingen onder het oog worden gezien en verklaard, zoomede de dienovereenkomstige werkwijze aangegeven. De auteur verkeert in de bevoorrechte positie om aan de hand van anamnese

en onderzoek der (geëxponeerde) pulpa de diagnose ten aanzien van den ontstekingsvorm steeds scherp te kunnen stellen en naar gelang daarvan verschillend te handelen. „Die Erfahrungen (zoo leest men op blz. 125) die man bei der Eröffnung der Pulpahöhlen sammelt, tragen ganz ausserordentlich dazu bei, die Zuverlässigkeit der Diagnostik zu steigern, andernseits zeigen sie, dass die Eröffnung unumgänglich notwendig ist, da die gleichen Formen der Pulpenerkrankungen in der mannigfaltigsten Art, weil von dem Zustand der Pulpa abhängig, sich darbieten können. Einmal ist das Horn leer, ein anderes Mal verkalkt; einmal füllt die Pulpa das Horn aus, ein anderes Mal liesz eine Zyste das Horn der Pulpa frei werden; einmal ist im Kavum keine Pulpa mehr zu finden; ein anderes Mal bedeckt die noch lebende Pulpa den Kanal; ja das Pulpenhorn kann sogar von den Granulationsmassen einer granulierenden Pulpitis im Anschlusz an eine Pulpitis ulcerosa ausgefüllt sein . . .” En een bladzijde eerder: „Die Angabe des Patienten, dass er zur Zeit Schmerzen habe, besagt, dass die Karies bis zur Pulpa vorgedrungen und das Kavum durch kariöse Massen verschlossen ist und dass die seröse Entzündung sich in einem irreversibelen Stadium befindet; und gibt der Patient noch dazu an, dass diese Schmerzen einen Tag, zwei Tage andauert haben und sich jetzt bis zur Unerträglichkeit steigerten, dann ist damit zu rechnen, dass die ersten Einschmelzungs-herde vorhanden sind und ein Uebergang der Pulpitis serösa zur Pulpitis purulenta (abszedierend oder phlegmonös) zu erwarten ist. Watte im Ohr spricht fast stets für die Richtigkeit der Diagnose Pulpitis purulenta bei Unterkieferzähnen, starkes Ziehen zum Kop für Pulpitis purulenta bei Oberkieferzähnen. Vorübergehendes Ziehen, Temperaturempfindlichkeit, periodisches Auftreten von Schmerzen deuten auf den Krankheitsverlauf der Pulpenentzündung hin und lassen darauf schliessen dass die Karies die Pulpa eröffnet hat, die kariösen, eingedrungene Speisereste aber von Zeit zu Zeit das wenn auch nur sehr kleine Loch verschliessen und zu Sekretstauungen Anlass geben.” enz. Het is echter te vreezen, dat de gemiddelde practicus, zelfs na de lectuur van deze differentieel diagnostische opsomming, tot dit klinisch onderscheidingsvermogen zich niet zal kunnen opwerken. Niettemin blijft er voor tandheelkundige eenvoudigen-van-geest, die met de pulpitis tout court al tevreden zijn, veel lezens- en behartigenswaardes in deze hoofdstukken te vinden.

In de voorafgaande bladzijden onderwerpt de schrijver de

caviteit preparatie (en het daarvoor geïndiceerde instrumentarium) aan een rationeele beschouwing; voorts de techniek van het vullen met verschillende materialen en derzelver voor- en nadeelen; de gegoten vulling (directe en indirecte afdruk, inbedding en daarbij te vermijden fouten) en ten slotte de kleinste en de grootste vulling, welke als grens van het behoud van de tandkroon is te beschouwen.

Bij het vullen van carieuze defecten in melkmolaren acht de schrijver voor een goede retentie het opofferen van de pulpa in de meeste gevallen noodzakelijk, ook al is het bederf niet tot de pulpa doorgedrongen. De breedte der foramina apicales maakt het verwijderen van de pulpa ook praktisch onmogelijk en amputatie de geïndiceerde methode.

Ten slotte wordt nog aandacht gewijd aan de tandsteenverwijdering en gebitsverzorging; de steunapparaten volgens *Dresel*, *Mamlök* en *Hruska* en de draadspalk volgens *Kantorowicz—Cieszyński*. Het laatste hoofdstuk behandelt de mantelkroon, waarbij de auteur zich tevens ontpopt als een verdediger van de volle porseleinen kroon met losse stift.

Uit deze opsomming moge de veelzijdigheid blijken van de praktische adviezen door den schrijver in dit boek neergelegd, waarvan de lectuur ook voor den ervaren practicus nog waarde heeft.

De vele verduidelijkende afbeeldingen vullen het geschrevene aan; alleen ontkomt men zoo nu en dan niet aan den indruk, dat het met de teekeningen eenvoudiger is dan met het instrument.

B.

Appointment Diary 1934. Uitgave Cottrell en Co., Londen.

Zeker niet te laat bereikt de redactie een exemplaar van het Engelsche „dagboek voor tandartsen” der firma Cottrell, dat zich door zijn overzichtelijkheid der gemaakte afspraken ook in ons land heel wat gebruikers heeft verworven. Ook nu zal het zijn weg naar de schrijftafel wel weer weten te vinden.

B.

E. van Dalen. *Oriënteerende onderzoekingen over Tandcementen*. Proefschrift tot verkrijging van den graad van Doctor in de Technische Wetenschappen aan de Technische Hoogeschool te Delft.

Het verschijnen van deze dissertatie is voor de tandheelkunde een verheugend feit. Verheugend hierom, omdat eruit

blijkt, dat er belangstelling voor onze techniek en onze materialen begint te komen ook in wijder kringen dan de onze.

Uit den aard van de zaak is in deze aankondiging over het werk van *Dr. van Dalen* voor tandartsen en door een tandarts niet heel veel te vertellen. Daartoe is zijn arbeid te specifiek chemisch en wel analytisch-chemisch.

Het proefschrift begint met een uitstekend overzicht over de in de tandheelkunde gebruikte cementen. Uit de inleiding blijkt, dat het aantal dezer steeds is toegenomen en de samenstelling steeds ingewikkelder is geworden. Quantitatieve gegevens over die samenstelling ontbreken echter vrijwel geheel. Behalve bij de fosphaat-cementen is van een helder inzicht in de chemische reacties, die zich tijdens de verharding afspelen, geen sprake.

In de eerste plaats heeft *Van Dalen* nu de samenstelling van verschillende soorten tandcementen willen bepalen om in de tweede plaats na te gaan welke reacties bij het verhardingsproces een rol spelen. Dit doel heeft hij in zeer tevredenstellende mate bereikt.

Een andere vraag, een vraag van geheel andere orde echter, die de promovendus zichzelf ook niet heeft gesteld, is die naar den weg, waarlangs in de ons tot nu bekende materialen nog verbetering zal zijn te brengen.

De schrijver was zoo verstandig de door hem uit den handel betrokken materialen slechts met een nummer aan te duiden, waardoor hij gevrijwaard is voor controversen met fabrikanten en eveneens voor ongevraagd gebruik maken tot reclame-doel-einden van zijn wetenschappelijken arbeid. Door onbescheidenheid van sommige fabrikanten moet men eerst leeren voor men tot deze wijsheid komt.

B. R. B.

Dr. med. Georg Wetzel, *ord. Professor der Anatomie. Lehrbuch der Anatomie für Zahnärzte und Studierende der Zahnheilkunde.* Fünfte Auflage mit 685 zum Teil farbigen Abbildungen im Text. Jena, Verlag von Gustav Fischer, 1933.

Vooropgesteld, dat men van oordeel is, dat kennis van en — wat van veel grootere beteekenis is — inzicht in de ontleedkunde den student in voldoende mate bij te brengen zoude zijn op de wijze, waarop *Wetzel* zijne leerstof behandelt, zoo

kan ons oordeel over zijn werk slechts onverdeeld gunstig luiden.

Want vast staat, dat ook deze laatste uitgave van 's schrijvers bijzondere didactische talenten getuigt. Meer nog: wij gelooven, dat de subjectieve wijze, waarop schrijver bovendien tal van onderwerpen weet te bespreken, stellig niet nalaten zal, vele zijner leerlingen te prikkelen tot verder onderzoek der problemen. En voor een leerboek achten wij dit laatste wel een heel bijzondere verdienste!

Wijst men echter — gelijk referent — deze praemissie af, dan nog blijft over, dat *Wetzel* voor den practicus een uitnemend „Nachschlagebuch” vormt.

DE JONGE—COHEN.

Prof. Dr. H. Fabian. *Merkmale und Grenzen in der Domestikationsfrage am Gebisz.*

Deutsche Zahnheilkunde. Verlag Georg Thieme, Leipzig 1933. Preis M. 8.— Heft 84. Mit 123 Abbildungen.

Deze zeer interessante aflevering bevat een bespreking, verlicht met prachtige afbeeldingen van het domestikatie-vraagstuk bij mensch en dier. De schrijver heeft reeds vroeger aan de hand van ongeveer 40 dierenschedels aangetoond hoe ook bij het dier, tandcaries met hare gevolgen voor de kaak, fistels, cementshypertrophie, dentikels, rachitische verschijnselen, osteomyelitis, tuberculose, actinomycose en tumoren voorkomen.

Thans behandelt hij het probleem van de „Domestikation”, waarbij hij o.m. *Euger Fischer's* definitie aanhaalt: „Domestiziert nennt man solche Tiere (und Pflanzen), deren Ernährungs und Fortpflanzungsverhältnisse der Mensch eine Reihe von Generationen lang willkürlich beeinflusst.” Wat de menschheid betreft komt hij tot de stelling „dasz alle menschlichen Gruppen schon seit undenklich langer Zeit als domestiziert aufzufassen sind.”

In verschillende hoofdstukken: Kieferform und Zahnstellung; Durchbruch; Unterzahl und Ueberzahl der Zähne; Zahnform; Entwicklungsstörungen; Karies; Erscheinungen am Zahnflach und an der Wurzel, gaat hij dan vergelijkenderwijze de verschijnselen bij mensch en dier na om ten slotte tot de conclusie te komen, dat het belangrijkste is, niet hoe lang, maar hoe de domestikatie is doorgebracht. In de dierenwereld heeft men door uitmuntend geleid wetenschappelijk ingrijpen met succes de onheilen der domestikatie overwonnen, hoe lang zal het

nog duren voor men dit doelbewust ook bij den mensch zal gaan en kunnen toepassen?

Een ieder, die zich voor deze problemen interesseert, zij dit werkje ten zeerste aanbevelen!

NORD.

Prof. Dr R. Weber, *Ueber die Aenderung der physiologische Stellung des Zahnes nach dem Tode der Pulpa.*

Deutsche Zahnheilkunde, Verlag Georg Thieme, Leipzig 1933. Heft 85. Preis M. 3.75.

De schrijver geeft in deze verhandeling een overzicht van den experimenteelen arbeid om te geraken tot een oplossing van het vraagstuk, hoe de tand met afgestorven pulpa zich gedraagt ten opzichte van de omgeving, waarbij n.l. de volgende vragen onder het oog zijn gezien: 1. Ontstaat ammoniak ook in vivo? 2. Is dit ontstaan in vivo tegen te gaan? 3. In hoeverre komt de harde „tandmantel” in aanmerking als opslagplaats voor ingebrachte chemicaliën? 4. Bestaat de — histologisch bijna niet aantoonbare — mogelijkheid van het uit het kanaal door den zijwand van den tand treden van chemisch definieerbare stoffen in het overlansche paradentium?

Deze vragen worden door het experiment bevestigend beantwoord. Bij de behandeling zal dus gezocht moeten worden naar methoden die eventueel de hiermede voor den patiënt gepaard gaande bezwaren opheffen.

NORD.

Prof. Dr. R. Weber. *Arbeit und Fortschritt.* Deutsche Zahnheilkunde, Verlag Georg Thieme, Leipzig 1933, Heft 86. Preis M. 6.50.

Deze aflevering is een *Festschrift* en gewijd aan het 25-jarig bestaan van de tandheelkundige kliniek te Keulen, dat tevens het 25-jarige Ambtsjubileum is van den ook hier te lande welbekende *Prof. Dr. Karl Zilkens*, die deze wel zeer eenvoudig begonnen stedelijke kliniek onder zijn bekwame leiding heeft zien uitgroeien tot een van de belangrijkste wetenschappelijke tandheelkundige centra van Duitschland.

Zijn medewerkers hebben hem en zijn arbeid geëerd door het leveren van de volgende bijdragen: *Priv. Dr. Coerper*, Zahnheilkunde und Sozialhygiene; *Prof. Dr. H. Siegmund*, Bemerkungen zur Lehre von der odontogenen Herdinfektion vom

Standpunt der allgemeinen Pathologie; *Prof. Dr. Pesch und H. Roskothen*. Die Verwendung kolloidaler Chlorsilber-Kieselsäure (Silargel) in der Zahnheilkunde; *Dr. L. Schubert*, Rückblick und Ausblick über die Gestaltung des Brücken Körpers; *Prof. Dr. R. Heber*, Ueber die Prinzipien und methoden der Pulpawundbehandlung, *Dr. Abmeier und Dr. Kleinhaus*, Die Röntgentherapie der akuten odontogenen Otitis und Neuritis des Nervus mandibularis; *Dr. H. Fels*, Ein Beitrag zur Kenntnis der Kalkablagerungen in der Pulpa; *Dr. G. Steinhardt*, Zur pathologischen Anatomie und Pathogenese einiger akuter und chronischer Kiefergelenkerkrankungen, *Dr. H. Pfeiffer*, Die Entwicklung der Schulzahnpflege in Köln und Vorschläge zum weiteren Ausbau, *Dr. W. Franzheim*, über Fragen der Pulpitisbehandlung bei jugendlichen Zähnen.

Voorwaar, als men dit eerbiedwaardige lijstje ziet van belangwekkende, oorspronkelijke bijdragen van den staf van de Keulsche kliniek, dan heeft deze leider wel het recht om trotsch te zijn op de resultaten van zijn vijf-en-twintig jarig bestaan!

NORD.

Ontvangen boek:

B. Gottlieb und B. Orban Zahnfleiscentzündung und Zahnlockerung. Berlinische Verlagsanstalt, Berlin 1933. Gebonden RM. 18.—.
